

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Національна академія Служби безпеки України

вул. М. Максимовича, 22, м. Київ, 03022, тел./факс (044)257-30-35
academy.ssu.gov.ua, e-mail: academy@ssu.gov.ua Код ЄДРПОУ 20001823

29/2/12-10493 № 3.10.2018

На № _____ від _____

Прим № 2

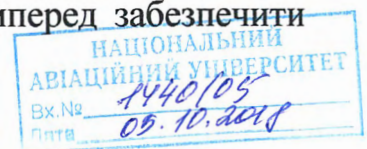
Голові Спеціалізованої вченої ради
Д 26.062.15 при Національному
авіаційному університеті доктору
педагогічних наук, професору
Лузік Ельвірі Василівні
03058, м. Київ-58, прос. Космонавта Комарова, 1.

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Артюшина Георгія Михайловича
на дисертацію Чупахіна Сергія Анатолійовича
«ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ЗВ'ЯЗКІВЦІВ
В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Розвиток авіаційної галузі в Україні потребує якісної професійної підготовки фахівців у закладах вищої освіти авіаційного профілю. Однією із перспективних сфер професійної діяльності є діяльність інженерів-зв'язківців, які забезпечують функціонування засобів зв'язку та радіотехнічне забезпечення польотів авіації. Особливо актуальною така підготовка стає в умовах проведення на території України Операції об'єднаних сил. Розвиток озброєння та військової техніки передових у військово-технічному відношенні держав, а також досвід збройних конфліктів останнього часу демонструють, що одним з пріоритетних напрямків в забезпеченні ефективного управління військами і силами є удосконалення засобів зв'язку та передачі даних. Для удосконалення засобів авіаційного зв'язку Збройних Сил України доцільно насамперед забезпечити

підготовку кваліфікованих фахівців у цій сфері, зокрема, підготовку професійно-компетентних інженерів-зв'язківців.

Динамічний науково-технічний прогрес та удосконалення інформаційно-телекомунікаційних технологій виступають важливим чинником постійного професійного розвитку інженерів-зв'язківців. Це зумовлює потребу у формуванні їхньої готовності до професійного вдосконалення у роки навчання, що також свідчить про важливість вивчення і розвитку складових професійної компетентності майбутніх інженерів-зв'язківців.

Водночас дана проблема актуальна і в науковому плані. Важливим є розроблення теоретичних і методичних засад впровадження компетентнісного підходу до професійної підготовки фахівців різного профілю у закладах вищої освіти України.

У зв'язку із зазначеними положеннями тема дисертаційного дослідження С. А. Чупахіна «Формування професійної компетентності майбутніх інженерів-зв'язківців в процесі вивчення спеціальних дисциплін» є актуальною для наукового пошуку та доцільною для практики професійної підготовки.

Наукова новизна результатів дослідження.

Науковими результатами дисертаційного дослідження С. А. Чупахіна є: поняття та структура професійної компетентності майбутніх інженерів-зв'язківців, організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх інженерів-зв'язківців у процесі вивчення спеціальних дисциплін, модель формування професійної компетентності майбутніх інженерів-зв'язківців, критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-зв'язківців, а також низка думок і положень, важливих для запровадження компетентнісного підходу до обґрунтування змісту професійної підготовки майбутніх інженерів-зв'язківців, використання сучасних педагогічних технологій у вищій школі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Ґрунтовність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження зумовлена глибоким і всебічним аналізом теоретичних дже-

рел, використанням достатньої вибірки дослідження, застосуванням комплексу теоретичних та емпіричних методів дослідження, методів математичної статистики.

Оцінка змісту та завершеності дисертації.

Дисертація складається з анотації, змісту, переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 247 сторінок, основний текст викладено на 161 сторінці, що відповідає діючим вимогам до обсягу основного тексту дисертації, визначеним пунктом 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567.

Анотація дисертації містить усі необхідні елементи та відповідає діючим Вимогам до оформлення дисертацій.

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми та вказано на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи наукового дослідження. Чітко розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів. Показано особистий внесок здобувача у публікаціях, здійснених у співавторстві. Наведено відомості про апробацію та опублікування результатів дослідження. Описано обсяг і структуру дисертації.

У першому розділі **«Теоретичні засади формування професійної компетентності майбутніх інженерів-зв'язківців»** наведено результати теоретичного аналізу проблеми формування професійної компетентності у майбутніх інженерів, визначено зміст та структуру професійної компетентності інженерів-зв'язківців у контексті сучасних вимог ринку праці і їх професійних обов'язків, розроблено діагностичний інструментарій дослідження сформованості означеної професійної компетентності.

У процесі теоретичного аналізу автор виділяє протиріччя, що виникли у педагогічній теорії та практиці, чим обґрунтовує необхідність запровадження компетентнісного підходу до вищої освіти. Здійснює аналіз галузевих стандартів підготовки фахівців за спеціальністю «Телекомунікації та радіотехніка». Проводить дефініційний аналіз понять “компетенція” та “компетентність”, по-

казує відмінність даних понять від категорії “професіоналізм”. Розкриває сутність, здійснює визначення і обґрунтування структури професійної компетентності майбутніх інженерів-зв’язківців. Виділяє критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності у майбутніх інженерів-зв’язківців в процесі вивчення спеціальних дисциплін.

У другому розділі **«Дидактичні аспекти формування професійної компетентності майбутніх інженерів-зв’язківців»** визначено й теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх інженерів-зв’язківців, описано алгоритм їх реалізації в навчальному процесі профільних закладах вищої освіти і розроблено модель, а також запропоновано і обґрунтовано методику застосування педагогічних технологій щодо формування професійної компетентності майбутніх інженерів-зв’язківців у процесі вивчення спеціальних дисциплін.

Перелік виділених організаційно-педагогічних умов розвитку професійної компетентності майбутніх інженерів-зв’язківців відповідає особливостям їх професійної діяльності та є досить ґрунтовним.

Слід позитивно відмітити виділення серед організаційно-педагогічних умов систематичний моніторинг і коригування освітнього процесу на підставі зворотнього зв’язку, а також застосування системно-синергетичного підходу при організації освітнього процесу, що є відносно новим для педагогічних досліджень.

Розроблена модель формування професійної компетентності майбутніх інженерів-зв’язківців є структурно-динамічною за своїм характером, оскільки відображує структуру та динаміку організації відповідного навчального процесу. При розкритті змісту моделі автор подає повну та розгорнуту характеристику кожного з блоків.

Також дослідником визначено перелік сучасних педагогічних технологій для формування інтегрованих компетенцій інженерів-зв’язківців засобами спеціальних дисциплін.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка організаційно-педагогічних умов формування професійної компетентності у майбутніх інженерів-зв'язківців» – описано організацію проведення педагогічного експерименту з формування професійної компетентності у майбутніх інженерів-зв'язківців у процесі вивчення спеціальних дисциплін, проаналізовано результати обробки одержаних експериментальних даних.

Опис процесу та результатів експериментальної роботи засвідчив, що впровадження виділених організаційно-педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх інженерів-зв'язківців у процесі вивчення спеціальних дисциплін та моделі формування професійної компетентності майбутніх інженерів-зв'язківців підвищило ефективність навчання.

Висновки до розділів достатньо повно характеризують зміст дослідження.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання.

Наукове значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов та моделі формування професійної компетентності майбутніх інженерів-зв'язківців у процесі вивчення спеціальних дисциплін.

Практична значущість одержаних результатів полягає в створенні професійної програми щодо підготовки інженерів-зв'язківців військової галузі, які навчаються за військово-обліковою спеціальністю «Бойове застосування військових частин і підрозділів зв'язку та радіотехнічного забезпечення авіації», розробці навчальних курсів та навчально-методичного забезпечення викладання спеціальних дисциплін за означеною спеціальністю, запровадженні інноваційних педагогічних технологій у процес вивчення спеціальних дисциплін майбутніми інженерами-зв'язківцями.

Одержані результати наукового дослідження можуть бути використані для удосконалення змісту та методики викладання спеціальних навчальних дисциплін при запровадженні компетентнісного підходу у підготовку фахівців у закладах вищої освіти.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 17 наукових працях, серед яких 13 одноосібні: з них 6 статей у наукових фахових виданнях, затверджених ДАК України (з них 1 – у наукових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз), 1 – у зарубіжному виданні, 6 – у збірниках матеріалів конференцій; 3 – навчальні посібники, 1 – методичні рекомендації. За обсягом і змістом перелік публікацій відповідає нормативним вимогам та змістовно відображує основні результати дисертаційної праці.

Відповідність автореферату основним положенням дисертації

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою і змістом він відповідає вимогам, що ставляться МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого С.А.Чупахіним дисертаційного дослідження. Зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Зауваження до дисертаційної роботи та дискусійні положення.

Позитивно оцінюючи дисертацію С.А.Чупахіна вважаємо за необхідне висловити певні зауваження та проаналізувати дискусійні моменти щодо вирішення досліджуваної проблеми:

1. Автор вважає професійну компетентність більш широким поняттям по відношенню до компетенцій, стверджуючи: «Такий підхід – професійна компетентність складається з компетенцій – повністю відповідає меті нашого дослідження» (с. 48). Водночас розгляд компетенцій як складових професійної компетентності дещо суперечить запровадженій в Україні Національній рамці кваліфікацій (затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341). У Національній рамці кваліфікацій виділяються поняття інтегральної компетентності (узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності) та її складових – компетентностей (здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості).

2. Здається дещо обмеженим виділення в якості показників практичного критерію сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-

зв'язківців лише здатності до прийняття управлінських рішень й виконання складних завдань та вмінь провадження дослідницької та інноваційної діяльності. Слід було додати також професійні практичні вміння.

3. Перший розділ дисертації завершується підрозділом «1.4. Критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності у майбутніх інженерів-зв'язківців в процесі вивчення спеціальних дисциплін», у якому здійснюється обґрунтування діагностичного інструментарію дослідження. Результати дослідження сформованості професійної компетентності майбутніх інженерів-зв'язківців у підрозділі не описуються. Водночас у п. 4 висновків до першого розділу зазначено, що «Проведений констатувальний експеримент із використанням системи практичних усних і письмових завдань та тестів, тренінгових занять, спрямованих на перевірку рівня володіння підготовленості майбутніх інженерів-зв'язківців, показав їхній недостатній рівень підготовки». Тобто спостерігається певна невідповідність змісту підрозділу та здійснених висновків.

4. У дисертації розкривається поняття «педагогічних умов» та вказується на необхідність використання словосполучення «організаційно-педагогічні умови» (с. 79), водночас слід було подати чіткіше визначення поняття саме «організаційно-педагогічних умов».

5. При викладенні результатів формувального експерименту бажано було подавати дані щодо розподілу досліджуваних за рівнями не лише у відносному (відсотковому), а й в абсолютному (кількісному) значенні, а також провести перевірку достовірності отриманих даних за статистичними критеріями.

6. Бажано було б краще співвіднести загальні висновки до дисертації з переліком поставлених завдань.

Загальна оцінка дисертації, висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам та можливість присудження наукового ступеню.

Загалом, висловлені зауваження мають рекомендаційний і дискусійний характер, тому не ставлять під сумнів отримані наукові результати та можуть бути виправленими у подальшій науковій роботі дисертанта.

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих наукових праць дає підстави для висновку, що дисертація Чупахіна Сергія Анатолійовича

«Формування професійної компетентності майбутніх інженерів-зв'язківців в процесі вивчення спеціальних дисциплін» за актуальністю і глибиною, рівнем узагальнення та обсягом, повнотою викладу її основних результатів відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, які ставляться до робіт, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, а її автор Чупахін Сергій Анатолійович заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Завідувач спеціальної кафедри № 12
Навчально-наукового інституту перепідготовки та підвищення кваліфікації
кадрів СБ України доктор педагогічних
наук, професор

 Г.М. Артюшин

“3” жовтня 2018 р.

Підпис Артюшина Г.М. засвідчую.

Учений секретар
кандидат юридичних наук

О. В. Бутенко